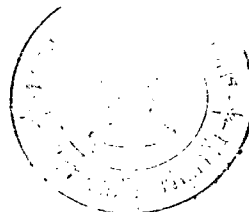

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยกำลังเร่งรัดพัฒนาประเทศอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การศึกษาและสังคม เพื่อให้ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี การให้การศึกษแก่ประชาชนโดยทั่วถึงก็เป็นอีกทางหนึ่งที่จะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง เนื่องจากประชากรของประเทศไทยกำลังเพิ่มขึ้นอัตราร้อยละ ๓.๒ ต่อปี^๒ ซึ่งนับว่าเป็นอัตราสูงมากประเทศหนึ่ง เป็นผลทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยเฉพาะการจัดการศึกษามัธยมศึกษา การขาดแคลนครู การขาดแคลนอาคารสถานที่เรียน การลงทุนเพื่อการศึกษา เรื่องใดก็ตามถ้าเกิดความสูญเสียไปเล็กน้อยสะท้อนให้เห็นว่าระบบการศึกษานั้น ๆ ขาดประสิทธิภาพ ประเทศไทยเป็นประเทศที่ยากจน งบประมาณทางการศึกษาที่ได้รับก็จำกัด จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่าที่สุด การลงทุนสร้างอาคารสถานที่เรียนของโรงเรียนก็ถือว่าเป็นการลงทุนทางการศึกษาที่สำคัญอย่างหนึ่ง เมื่อลงทุนสร้างไปแล้ว การใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนก็ควรจะใช้ให้คุ้มค่า และการลงทุนก่อสร้างก็ควรก่อสร้างอย่างประหยัดแต่ใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด การที่จะใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนให้คุ้มค่านั้น ต้องอาศัยการวางแผนที่ดี คือครูและสถาปนิกต้องร่วมมือกันในการออกแบบก่อสร้าง ผู้บริหารการศึกษาต้องจัดการเรื่อง การเรียน การสอนและการบริการ เพื่อที่จะให้ได้ใช้ประโยชน์อาคารสถานที่ที่มีอยู่อย่างเต็มที่

เนื่องจากการสำรวจโรงเรียน^๒ (School Survey) ถือเป็นเครื่องมือสำคัญ

กองวิจัยสังคมศาสตร์, สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ. รายงานการสัมมนาวิชาการแห่งชาติ เรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ ๓, ๒๕๑๑. หน้า ๒๘.

^๒ Harris W. Chester "Encyclopedia of Educational Research." (3 rd.ed., The Macmillan Company; 1960), p. 1447.

อย่างหนึ่งในการปรับปรุงการศึกษา เพราะรายงานการสำรวจโรงเรียนเป็นเอกสารอ้างอิงที่สำคัญ สำหรับใช้เป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขระบบการศึกษาของแต่ละท้องถิ่นให้ดีขึ้น ทำให้ได้หลักฐานที่จะใช้เป็นแนวทางในการวางแผนขยายหรือเพิ่มโรงเรียนต่อไป ในต่างประเทศมีการสำรวจโรงเรียนกันอย่างแพร่หลาย สำหรับเมืองไทยทำการสำรวจกันน้อย จากวิทยานิพนธ์ของ ศิริเพ็ญ อิมสุข^๓ เรื่องการใช้ประโยชน์อาคารสถานที่ของโรงเรียนรัฐบาลในอำเภอลาดกระบัง จังหวัดพระนคร ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ผลการวิจัยปรากฏว่า โรงเรียนทั้งหมดที่ใช้ประโยชน์อาคารสถานที่เรียนไม่เต็มที่ และจากวิทยานิพนธ์ของ ัญญา เกรษฐชัย^๔ เรื่องการสำรวจและพยากรณ์ความต้องการอาคารสถานที่เรียนในระดับประถมศึกษาของอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยปรากฏว่า ภายในระยะ ๕ ปีข้างหน้า อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการต้องการห้องเรียนเพิ่มขึ้น ๘ ห้องเรียน ทำให้ผู้วิจัยซึ่งรับราชการเป็นครูประจำโรงเรียนในจังหวัดมหาสารคาม มีความประสงค์อยากทราบว่า โรงเรียนในจังหวัดมหาสารคามในช่วงเวลาอีก ๕ ปีข้างหน้า จะต้องการจำนวนห้องเรียนเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนเท่าไร ดังนั้น การวิจัยเรื่องการคาดคะเนความต้องการอาคารสถานที่เรียนระดับประถมศึกษา อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ในครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงจำนวนห้องเรียนที่ต้องการเพิ่มขึ้นมีจำนวนเท่าไร นอกจากนี้จะทำให้ทราบถึงการใช้ประโยชน์อาคารสถานที่ที่มีอยู่ว่าใช้อย่างไร ยังขาดอยู่หรือมีเกินเท่าไร และยังทำให้ได้หลักฐานหรือข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนขยายหรือเพิ่มโรงเรียน เพื่อให้การใช้ประโยชน์อาคารสถานที่ของโรงเรียนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพในระยะต่อไป

^๓ศิริเพ็ญ อิมสุข, "การใช้ประโยชน์อาคารสถานที่ของโรงเรียนรัฐบาลในอำเภอลาดกระบัง จังหวัดพระนคร ปี พ.ศ. ๒๕๑๒." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓. (อัครสำเนา)

^๔ัญญา เกรษฐชัย, "การสำรวจและพยากรณ์ความต้องการอาคารสถานที่เรียนในระดับประถมศึกษาของอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๑๓ (อัครสำเนา)

ผู้วิจัยได้ตกลงเลือกอำเภอโกสุมพิสัยเป็นกรณีตัวอย่าง สำหรับทำการวิจัยเรื่องนี้ เพราะอำเภอโกสุมพิสัยมีลักษณะสังคมไทยแบบอีสาน เป็นไปตามธรรมดา ไม่มีอะไรเกินเป็นพิเศษเหนือกว่าอำเภออื่นในจังหวัดนี้ และผู้วิจัยก็รับราชการอยู่ในอำเภอนี้ด้วยจะเป็นการสะดวกในการติดต่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อหาคะแนนความต้องการจำนวนห้องเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ที่หน่วยราชการหรือองค์การสาธารณะควรจะจัดหาให้พอเพียง กับจำนวนประชากรนักเรียนที่เพิ่มขึ้น ในระหว่างปีการศึกษา ๒๕๑๔ ถึงปีการศึกษา ๒๕๑๘

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้มีดังต่อไปนี้

- ๑. ทำการสำรวจและประเมินผลเฉพาะการใช้ประโยชน์ของตัวอาคารสถานที่ของโรงเรียนรัฐบาลระดับประถมศึกษา อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ไม่รวมถึง
 - ๑.๑ การสำรวจและประเมินผลคุณภาพของอาคารสถานที่ของโรงเรียนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
 - ๑.๒ การสำรวจและประเมินผลเครื่องครุภัณฑ์และอุปกรณ์ภายในอาคารสถานที่ของโรงเรียน
 - ๑.๓ การสำรวจและประเมินผลการใช้ประโยชน์เครื่องครุภัณฑ์และอุปกรณ์ภายในอาคารสถานที่ของโรงเรียน
 - ๑.๔ การสำรวจและประเมินผลการใช้ประโยชน์ของสนามของโรงเรียน
- ๒. ทำการหาค่าการใช้ประโยชน์ของอาคารสถานที่ในโรงเรียน จะใช้เลขกรรณีนี
 - ๒.๑ สถานที่ซึ่งใช้ในการเรียนการสอน จะหาอัตราการใช้ห้อง (Room Utilization) และอัตราการใช้พื้นที่ต่อนักเรียน (Pupil Station Utilization) ตาม

ขนาดมาตรฐาน

๒.๒ สถานที่ซึ่งใช้ในการบริหารและบริการ ถือว่าใช้ตลอดวัน จะหาอัตราของขนาดหรือพื้นที่ของสถานที่ทางอาคารค่านบริหารบริการที่ควรจะเป็นไปได้อีกกับขนาดหรือพื้นที่ของสถานที่ของอาคารนั้น ๆ ที่มีอยู่ และอัตราของจำนวนที่ของห้องส้วมที่ควรจะเป็นไปได้อีกกับจำนวนที่ของห้องส้วมที่มีอยู่

๓. ทำการคาดคะเนจำนวนประชากรนักเรียนในอนาคตที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ ระหว่างปีการศึกษา ๒๕๑๔ ถึง ๒๕๑๘

๔. หากจำนวนนักเรียนทั้งหมดในปีการศึกษา ๒๕๑๘ ที่เพิ่มขึ้นจากจำนวนนักเรียนทั้งหมดในปีการศึกษา ๒๕๑๓ ของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

๕. หากจำนวนห้องเรียนที่ต้องการเพิ่มในระหว่างปี พ.ศ.๒๕๑๔ ถึงปี พ.ศ.๒๕๑๘

ข้อสมมติเบื้องต้น

การใช้ประโยชน์อาคารสถานที่ มีข้อสมมติเบื้องต้นคือ

๑. ผู้วิจัยถือว่าทุกโรงเรียนใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ เหมือนกันหมด

๒. โรงเรียนประถมศึกษาของไทยในอนาคตควรมีสภาพและขนาดได้มาตรฐานเหมือนกับมาตรฐานสากล แม้ว่าดินฟ้าอากาศจะแตกต่างกันบ้างก็ตาม

๓. ถือว่าอาคารสถานที่โรงเรียนใช้ได้เต็มที่ตามเวลาที่กำหนดให้

๔. ในกรณีที่ใช้โรงเรียนใช้ห้องทางบริหารและห้องเรียนพิเศษเป็นห้องเรียนปกติ ผู้วิจัยถือว่าห้องเหล่านั้นเป็นห้องทางบริหารหรือห้องเรียนพิเศษเช่นเดิม

การคาดคะเนจำนวนประชากรนักเรียนในอนาคต มีข้อสมมติเบื้องต้นว่า

๑. การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรมีแนวโน้มเช่นเดียวกับปีที่ผ่านมาแล้วในระยะใกล้ ๆ

๒. จำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ในแต่ละปี ระหว่างปีการศึกษา

๒๕๑๔ ถึง ๒๕๑๘ เป็นประชากรอายุ ๗ ปีทั้งหมด ทั้งนี้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาที่กำหนดให้เด็กที่มีอายุ ๗ ปีบริบูรณ์ เข้ารับการศึกษาภาคบังคับ

๓. อัตราส่วนแนวโน้มจำนวนนักเรียนในชั้นต่าง ๆ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ๗ ระหว่างปีการศึกษา ๒๕๑๔ ถึง ๒๕๑๘ ยังคงเป็นไปในแบบเดียวกันกับช่วงปีการศึกษา ๒๕๐๘ ถึง ๒๕๑๒

๔. กำลังการยักนักเรียน (Holding Power) ของโรงเรียนคงที่ตลอดช่วงเวลาที่มีการวิจัยเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับ

๕. จำนวนนักเรียนที่ย้ายเข้าหรือย้ายออกจากอำเภอจะมีไม่มากขึ้นหรือน้อยลงกว่าในอดีตที่ผ่านมา

การคาดคะเนจำนวนห้องเรียนที่ต้องการเพิ่มขึ้น มีข้อสมมติเบื้องต้น คือ

๑. อาคารสถานที่เรียนระดับประถมศึกษา ของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังคงใช้ได้ต่อไปในอนาคต จนถึงปีการศึกษา ๒๕๑๘

๒. ในกรณีที่โรงเรียนราษฎรไม่มีโครงการขยายหรือสร้างอาคารเรียนเพิ่มขึ้นระหว่างปีการศึกษา ๒๕๑๔ ถึง ๒๕๑๘ แล้ว ผู้วิจัยถือว่าโรงเรียนแห่งนั้นจะสามารถรับนักเรียนต่อไปในอนาคตเท่าจำนวนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ความไม่สมบูรณ์ของการวิจัย

๑. ความมาตรฐานและวิธีคิด เพื่อหาค่ามาตรฐานที่จะนำไปใช้คำนวณค่าการใช้ประโยชน์ของอาคารสถานที่บางอย่างนั้น จำเป็นต้องอาศัยค่ามาตรฐานของต่างประเทศ หรือไม่ก็กำหนดค่าใกล้เคียงกับค่ามาตรฐานสากล ซึ่งอาจจะทำให้ค่าที่คำนวณได้ผิดไปจากความจริงบ้าง เพราะโรงเรียนในประเทศไทยยังมีสภาพและขนาดอาคารที่ไม่ได้มาตรฐานนัก เช่น มีบางโรงเรียนที่ต้องอาศัยศาลาวัดเป็นที่เรียน ฝากันห้องก็ไม่มี

๒. การคาดคะเนจำนวนประชากรนักเรียนที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ของแต่ละปี คือ จำนวนประชากรที่เกิดมีชีวิตรอดจนมีอายุ ๗ ปี นั้น คำนวณโดยใช้สัดส่วนอัตรา

การตายจำแนกเป็นรายอายุ ของกองสถิติพยากรณ์ชีพ กระทรวงสาธารณสุข เป็นนักวิชาการ
 ตายของประชากรทั้งประเทศ เมื่อนำมาใช้คิดคำนวณกับกลุ่มประชากรเพียงอำเภอเดียว
 อาจทำให้ค่าที่ได้คลาดเคลื่อนไปบ้าง

คำจำกัดความ

คำต่าง ๆ ที่มีความหมายเฉพาะสำหรับการวิจัยครั้งนี้คือ

โรงเรียนรัฐบาลระดับประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาตอนต้น คือ
 โรงเรียนที่อาจเปิดสอนตั้งแต่ชั้นเด็กเล็กถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ และโรงเรียนประถมศึกษา
 ตอนปลาย คือ โรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ หรือ
 เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ รวมทั้งโรงเรียน
 ที่สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และโรงเรียนที่สังกัดองค์การบริหารจังหวัด
 จังหวัดมหาสารคาม

ประชากรนักเรียน (School Population) คือ ประชากรทั้งชายและหญิง
 ในช่วงอายุ ๗ ถึง ๑๕ ปี ที่ควรจะเรียนในชั้นต่าง ๆ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นประ-
 ถมศึกษาปีที่ ๗

จำนวนนักเรียน (School Enrollment) หมายถึง นักเรียนทั้งชายและหญิงที่มี
 ชื่ออยู่ในทะเบียนของโรงเรียน ในระดับประถมศึกษา

จำนวนนักเรียนที่มีอยู่ในปัจจุบัน (Current Enrollment) หมายถึง นักเรียน
 ระดับประถมศึกษาที่เรียนอยู่จริง และมีชื่อในบัญชีเรียกชื่อ

ครู (Teacher) หมายถึง ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียน
 จริง

อาคารสถานที่ (Space) หมายถึง อาคารสถานที่เรียน รวมทั้งอาคารสถานที่ทาง
 การบริหารบริการ

ค่าการใช้ประโยชน์ของอาคารสถานที่ทางด้านการบริหารและบริการ หมายถึง ค่าที่ไต่จากการคำนวณเป็นร้อยละของขนาดหรือพื้นที่หรือจำนวนที่ทางด้านการบริหารและบริการที่จะเป็นไปได้ กับขนาดหรือพื้นที่หรือจำนวนที่ของสถานที่นั้น ๆ ที่มีอยู่

อัตราแนวโน้ม (Trend Ratio) หมายถึง อัตราส่วนแสดงแนวโน้มของจำนวนนักเรียนที่สอบได้ขึ้นชั้นต่อไป โดยคิดเทียบกับจำนวนนักเรียนที่อยู่ในชั้นเรียนก่อน คือก้าวเฉลี่ยในระยะ ๕ ปีการศึกษา เช่น ในระหว่างปีการศึกษา ๒๕๐๕ ถึง ๒๕๑๓ อัตราแนวโน้มของชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ เป็น ๐.๘๘๘ หมายความว่า จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ในปีหนึ่งมี ๑ คน และจะเลื่อนขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ในปีต่อไปเป็น ๐.๘๘๘ คน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยในสนาม (Field study) ที่มีชื่อเฉพาะว่า การสำรวจอาคารสถานที่ของโรงเรียน (School Building Survey) ใช้แบบสำรวจอาคารสถานที่ในโรงเรียนซึ่งปรับปรุงจากรรณคดีที่เกี่ยวข้อง เป็นเครื่องมือในการสำรวจ